НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ УКРАЇНИ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗДОРОВ'Я, РЕАБІЛІТАЦІЇ ТА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

КАФЕДРА ТЕРАПІЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Науково-методичною радою
(протокол №10 від 29 серпня 2026 р.)
Голова Науково-методичної ради
_____ Оксана ШИНКАРУК

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ПРИ ПОРУШЕННІ ДІЯЛЬНОСТІ СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ ТА ДИХАЛЬНОЇ СИСТЕМ

рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)
спеціальність: І7 Терапія та реабілітація
спеціалізація: Фізична терапія
освітньо-професійна програма: Фізична терапія
код дисципліни в освітньо-професійній програмі: ОК.ЦС 20
мова навчання: українська

Київ – 2026

РОЗРОБНИКИ:

Володимир ВІТОМСЬКИЙ, доцент кафедри терапії та реабілітації, кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
vvvitomskyy@uni-sport.edu.ua

РЕКОМЕНДОВАНО:

Кафедрою терапії та реабілітації
(засідання кафедри від 17.08.2026 р., протокол № 22)

Завідувач кафедри _____ доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор Олена ЛАЗАРЄВА

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми _____ Ольга ІВАНОВСЬКА

Начальник
навчально-методичного відділу _____ Ольга Д`ЯЧЕНКО

Начальник відділу забезпечення
якості вищої освіти _____ Сергій ПОПОВИЧ

Анотація навчальної дисципліни. Дисципліна спрямована на формування визначених освітньо-професійною програмою загальних та фахових компетентностей, зокрема здатності вирішувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми професійної діяльності фізичного терапевта з відновлення порушених при захворюваннях серцево-судинної та дихальної систем, які забезпечують активність та участь осіб різних вікових, нозологічних та професійних груп. Обсяг дисципліни – 4 кредитів ЄКТС. Основні теми: загальні організаційно-методичні основи фізичної терапії при порушенні діяльності серцево-судинної системи; фізичні тренування у рамках програми кардіореабілітації; фізична терапія при ішемічній хворобі серця, хронічній серцевій недостатності; фізична терапія при гіпертонічній хворобі, при захворюваннях периферичних артерій; фізична терапія для кардіологічних пацієнтів з цукровим діабетом іі типу; фізична терапія для кардіологічних пацієнтів з ожирінням; фізична терапія для кардіологічних пацієнтів похилого віку; фізична терапія при вроджених вадах серця; загальні організаційно-методичні основи фізичної терапії при порушенні діяльності дихальної системи**;** фізична терапія при хронічних обструктивних захворюваннях легень; фізична терапія осіб із конкретними захворюваннями дихальної системи (бронхіт, пневмонія, плеврит, бронхіальна астма). Підсумкова оцінка формується з урахуванням результатів поточного контролю та екзамену.

Abstract of the discipline. The discipline is aimed at the formation of general and professional competencies defined by the educational and professional program, in particular the ability to solve complex specialized tasks and practical problems of the professional activity of a physical therapist in restoring functions impaired in diseases of the cardiovascular and respiratory systems, which ensure the activity and participation of people of different age, nosological and professional groups. The scope of the discipline is 4 ECTS credits. Main topics: general organizational and methodological foundations of physical therapy in disorders of the cardiovascular system; physical training within the framework of the cardiac rehabilitation program; physical therapy for ischemic heart disease, chronic heart failure; physical therapy for hypertension, for peripheral artery diseases; physical therapy for cardiological patients with type II diabetes; physical therapy for cardiological patients with obesity; physical therapy for elderly cardiac patients; physical therapy for congenital heart defects; general organizational and methodological foundations of physical therapy for respiratory system disorders; physical therapy for chronic obstructive pulmonary diseases; physical therapy for individuals with specific diseases of the respiratory system (bronchitis, pneumonia, pleurisy, bronchial asthma). The final assessment is formed taking into account the results of the current control and examination.

Мета навчальної дисципліни – формування визначених освітньо-професійною програмою загальних та фахових компетентностей, зокрема здатності вирішувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми професійної діяльності фізичного терапевта з відновлення порушених при захворюваннях серцево-судинної та дихальної систем функцій, які забезпечують активність та участь осіб різних вікових, нозологічних та професійних груп.

Перелік компетентностей, які формуються під час вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньо-професійної програми «Фізична терапія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю І7 Терапія та реабілітація, спеціалізація І7.1 «Фізична терапія»

Шифр	Компетентності
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК 02. Здатність застосувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 03. Здатність до розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 06. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями ЗК 07. Здатність до міжособистісної взаємодії ЗК 11. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності
Спеціальні (фахові) компетентності (СК)	СК 01. Здатність аналізувати будову, нормальний та індивідуальний розвиток людського організму та його рухові і пов’язані з ними функції, що забезпечують активність і участь особи. СК 02. Здатність враховувати у практичній діяльності медико-біологічні, психолого-педагогічні, соціальні аспекти, пов’язані з практикою фізичної терапії. СК 03. Здатність провадити безпечну для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця професійну діяльність з фізичної терапії осіб різних професійних, соціальних, нозологічних та вікових груп СК 04. Здатність виконувати компоненти обстеження та контролю у фізичній терапії для збору якісних (спостереження, опитування) і кількісних (вимірювання та тестування) даних, пов'язаних з фізичним станом пацієнта/клієнта, його функціональними можливостями, активністю та участю (додаток 1). СК 05. Здатність, під супервізією фізичного терапевта, ефективно реалізовувати програму фізичної терапії відповідно до функціональних можливостей пацієнта/клієнта. СК 06. Здатність, за дорученням фізичного терапевта, здійснювати моніторинг реакцій і стану пацієнтів/клієнтів різних професійних, соціальних, нозологічних та вікових груп, під час виконання призначених заходів/тестів, включно з документуванням, звітуванням про отримані результати. СК 07. Здатність провадити професійну діяльність для відновлення чи підтримки здоров’я пацієнта/клієнта відповідно до законів і правил, що регулюють практику фізичної терапії як самостійної професії, а також відповідних

	законодавчих та нормативних актів, етичного кодексу та професійного стандарту, загальнонаціональних цінностей та традицій населення України. СК 08. Здатність ефективно спілкуватися, зокрема навчати пацієнта/клієнта, його родину й опікунів самообслуговуванню/догляду, профілактиці захворювань, травм, ускладнень та обмежень життєдіяльності та популяризувати здоровий спосіб життя.

Обсяг навчальної дисципліни – 4 кредитів ЄКТС, які розподіляються у годинах:

Форми навчання	Види навчальних занять				Самостійна робота	Разом
	лекції	лабораторні	практичні	семінарські		
Денна	12	0	36	0	72	120

Статус навчальної дисципліни: обов'язкова.

Передумови для вивчення навчальної дисципліни: успішне опанування такими навчальними дисциплінами:

на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти: «Основи практичної діяльності у фізичній терапії та ерготерапії (вступ до спеціальності)»; «Нормальна анатомія людини»; «Основи медичних знань», «Латинська мова і медична термінологія»; «Нормальна фізіологія людини та патологічна фізіологія», «Пропедевтика внутрішніх хвороб», «Внутрішні та хірургічні хвороби».

Програма навчальної дисципліни.

Тематичний план навчальної дисципліни

Номер і назва теми	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	л	п	с. р.
Тема 1. Загальні організаційно-методичні основи фізичної терапії при порушенні діяльності серцево-судинної системи	20	2	6	12
Тема 2. Фізичні тренування у рамках програми кардіореабілітації	12	0	4	8
Тема 3. Фізична терапія при ішемічній хворобі серця, хронічній серцевій недостатності	14	2	4	8
Тема 4. Кардіореабілітація та фізичні тренування для особливих груп пацієнтів	14	2	4	8
Тема 5. Фізична терапія при	12	0	4	8

вроджених вадах серця				
Тема 6. Загальні організаційно-методичні основи фізичної терапії при порушенні діяльності дихальної системи	22	4	6	12
Тема 7. Фізична терапія при хронічних обструктивних захворюваннях легень	8	2	2	4
Тема 8. Фізична терапія осіб із захворюваннями дихальної системи	18	0	6	12
Всього годин:	120	12	36	72

Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Загальні організаційно-методичні основи фізичної терапії при порушенні діяльності серцево-судинної системи.

Визначення КР. Основні компоненти КР. Покази до КР. Принципи вторинної профілактики ССЗ. Реабілітаційні періоди згідно ЗУ «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я». Підходи до періодизації/етапності КР. Компетенції фізичних терапевтів в реабілітації осіб із ССЗ. Мультидисциплінарний підхід в КР та у ЗУ «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я». Алгоритм дій фізичного терапевта. Науково-доказова практика у ФТ.

Анатомо-фізіологічні особливості серцево-судинної системи. Мале та велике кола кровообігу. Кінцево-діастолічний об'єм, кінцево-систолічний об'єм, систолічний об'єм, серцевий викид, хвилинний об'єм крові, тахікардія, брадикардія, екстрасистолія.

Найбільш поширені симптоми серцево-судинних захворювань.

Принципи вторинної профілактики захворювань серцево-судинної системи.

Практична діяльність, заснована на доказах: ієрархія доказів; сім кроків практичної діяльності, заснованої на доказах. Пошук наукової інформації у форматі PICO.

Використання МКФ для реабілітаційної оцінки. Коди МКФ на рівні структури та функції притаманні кардіологічним пацієнтам. Компоненти первинної оцінки кардіологічних пацієнтів. Цілі та методи реабілітаційного оцінювання.

Характеристика проб із дозованим фізичним навантаженням (ФН), які застосовують в КР. Стратифікація ризику.

Роль та місце МКФ у оцінці порушень на рівні структури та функції в фізичній терапії кардіологічних пацієнтів.

Характеристика (покази, протипокази, критерії припинення, оцінка результатів) проб із дозованим ФН, які застосовують в КР: кардіопульмональне навантажувальне тестування, велоергометрія, тредмілергометрія, тест із шестихвилинною ходьбою (6ХТХ). Функціональні класи відповідно до результатів.

Розрахунок належних значень (норми) максимальної потужності/навантаження для велоергометрії, дистанції для 6ХТХ.

Компоненти первинної оцінки кардіологічних пацієнтів.

Обмеження активності та участі внаслідок порушень діяльності ССС. Коди МКФ на рівні активності та участі притаманні кардіологічним пацієнтам. Поняття про якість життя, пов'язану із захворюванням. Оцінка якості життя кардіологічного пацієнта.

Роль та місце МКФ у оцінці порушень на рівні активності та участі в фізичній терапії кардіологічних пацієнтів.

Аналіз специфічних опитувальників для оцінки якості життя: Seattle Angina Questionnaire, MacNew HD Questionnaire та Myocardial Infarction Dimensional Assessment Scale (MIDAS), Assessment of QUAlity of life in RELation to pacemaker implantation (Aquarel), Minnesota Living with Heart Failure Questionnaire, Kansas City Questionnaire, Chronic Heart Failure Questionnaire, Severe Heart Failure Questionnaire.

Аналіз загальної анкети SF-36.

Тема 2. Фізичні тренування у рамках програми кардіореабілітації

Термінологія. Цілі тренувальних заходів. Розробка індивідуально дозованої і адаптованої програми тренувань в рамках програми КР. Зміст індивідуальних рекомендацій щодо стосовно тренувань. Фази програми КР. Аеробні тренування: дозування фізичних навантажень, обрахунок тренувальної ЧСС, використання шкали Борга, поняття про метаболічний еквівалент. Формула Фокса, формула Танака, рівняння регресії Кетеян, формула Мекі.

Потенційні кардіопротекторні ефекти регулярної фізичної активності. Протипоказання (абсолютні) для аеробних тренувань на витривалість.

Аеробні тренування на витривалість на велоергометрі. Використання ходьби, теренкуру, плавання у КР. Побудова занять, контроль під час тренувань.

Цілі та можливості застосування анаеробних тренувань у КР. Підходи до побудови занять, поєднання аеробних та анаеробних тренувань в комплексних програмах. Тренування дихальної мускулатури. Порівняти режими рівномірного навантаження за даними першого та третього джерела лекції.

Порівняти режими інтервального навантаження за даними першого та третього джерела лекції. Анаеробні тренування.

Тема 3. Фізична терапія при ішемічній хворобі серця, хронічній серцевій недостатності.

Основи КР пацієнтів, що перенесли ГІМ:

- цілі;
- ключові компоненти програм КР відповідно до рекомендацій кардіологічних спілок/асоціацій;
- ключові методи втручання з доведеною ефективністю;
- планування та реалізація втручання фізичного терапевта у гострому періоді, стаціонарний етап.
- планування та реалізація втручання фізичного терапевта у післягострому періоді, стаціонарний етап;

• втручання фізичного терапевта у довготривалому періоді (амбулаторний етап, етап тренувань із фізичним навантаженням).

Протипоказання для фізичної терапії після ГІМ.

Фізіологічні наслідки тривалого постільного режиму.

Особливості підбору терапевтичних вправ на стаціонарному етапі лікування для пацієнтів, що перенесли ГІМ.

Оцінка сприйняття навантаження. Оцінка типу реакції на навантаження.

Особливості підбору терапевтичних вправ на етапі тренувань із фізичним навантаженням. Оцінка сприйняття навантаження. Оцінка типу реакції на навантаження.

Особливості фізичної терапії та реабілітації хворих на ХСН: цілі реабілітації, складові реабілітації, ключові методи втручання з доведеною ефективністю, планування та реалізація втручання фізичного терапевта різних етапах/періодах КР. Первинна профілактика. Освіта пацієнтів у рамках КР.

Особливості КР хворих на ХСН: ключові методи втручання з доведеною ефективністю. Фракція викиду лівого шлуночка серця.

Тема 4. Кардіореабілітація та фізичні тренування для особливих груп пацієнтів.

• фізична терапія та клінічний реабілітаційний менеджмент при артеріальній гіпертензії;

• фізична терапія та клінічний реабілітаційний менеджмент при захворюваннях периферичних артерій (оцінка, тренування на біговій доріжці, альтернативні стратегії тренувань, структуровані програми вправ).

Особливості КР при захворюваннях артерій нижніх кінцівок. Складання плану реабілітаційних втручань для осіб із захворюваннями артерій нижніх кінцівок. Щиколотково-плечовий індекс (ankle-brachial index). Особливості КР при захворюваннях вен нижніх кінцівок.

• з цукровим діабетом II типу;

• з ожирінням;

• похилого віку

Особливості КР у пацієнтів з цукровим діабетом (призначення та дозування ФН, узгодження прийому ліків та навантажень, протипоказання, діабетична стопа, нефропатія, ангіопатія, нейропатії). Принципи безпечного виконання ФН при ЦД 1-го типу. Принципи безпечного виконання ФН при ЦД 2-го типу. Ознаки гіпо- і гіперглікемії.

Вплив ожиріння та похилого віку на підбір фізичних навантажень, терапевтичних вправ для фізичної терапії у рамках КР. Індекс маси тіла.

Тема 5. Фізична терапія при вроджених вадах серця.

Вплив фізичної активності і тренувань на дітей і підлітків з ВВС. Проблема гіперпіклування. Класифікації пацієнтів з вродженими вадами серця. Рекомендації щодо рухової активності та участі у реабілітаційних програмах для дітей та підлітків з ВВС.

Особливості гемодинаміки при найбільш поширених ВВС. Сучасні рекомендації з фізичних тренувань осіб із клапанними вадами серця. Складання плану втручання для пацієнта із вродженою вадою серця.

Тема 6. Загальні організаційно-методичні основи фізичної терапії при порушенні діяльності дихальної системи.

Поняття про легеневу реабілітацію. Виконання вправ: обмеження та втручання. Фізичні тренування для покращення працездатності. Додаткові стратегії для покращення працездатності. Склад тіла: аномалії та втручання.

Навчання самоуправлінню. Психологічні та соціальні аспекти.

Оцінка результатів, орієнтованих на пацієнта.

Організація програми (оцінка та відбір пацієнтів, умови програми, структура програми та кадрове забезпечення, довгострокові стратегії).

Модель реабілітації пульмонологічних пацієнтів.

Обстеження хворих із порушеннями функцій дихальної системи.

Анатомо-фізіологічні особливості дихальної системи. Найбільш поширені симптоми захворювань дихальної системи. Принципи вторинної профілактики захворювань дихальної системи.

Оцінка якості життя пацієнтів з захворюваннями дихальної системи.

Оцінка функції зовнішнього дихання. Пікфлоуметрія.

Навантажувальне тестування в реабілітації пульмонологічних пацієнтів.

Аналіз опитувальників оцінки якості життя пацієнтів з захворюваннями дихальної системи: Lung Function Questionnaire, COPD self efficacy scale, Asthma quality of_life questionnaire, Chronic Respiratory Questionnaire, St. George's Respiratory Questionnaire (SGRQ), COPD control Questionnaire (CCQ).

Спірографія та оцінка її результатів. Навантажувальне тестування в реабілітації пульмонологічних пацієнтів.

Роль та місце МКФ у оцінці порушень на рівні структури та функції, активності та участі в фізичній терапії пульмонологічних пацієнтів. Коди МКФ на рівні структури та функції, активності та участі притаманні пульмонологічним пацієнтам.

Стимулююча спірометрія. Механічні засоби для збільшення об’єму легень та зменшення роботи дихання (CPAP, BiPAP, IPPB). Позитивний тиск у дихальних шляхах (PEP, HiPEP, OPEP). Опір вдиху – позитивний тиск на видиху. Техніки кашлю. Техніка активного циклу дихання. Тренування дихальних м’язів.

Використання терапевтичних вправ, мануальних втручань, постурального дренажу, положень для покращення вентиляції легень при порушенні діяльності дихальної системи. Дихальні вправи та методики дихальної гімнастики, респіраторної фізичної терапії.

Тема 7. Фізична терапія при хронічних обструктивних захворюваннях легень.

Організаційні основи реабілітації хворих на ХОЗЛ: визначення, оцінка, тяжкість, диференційна діагностика; підвищення працездатності; тренування під час та після загострень; втручання для зменшення задишки при фізичному навантаженні; додаткові втручання під час тренувань; поліпшення очищення

дихальних шляхів від слизу; поліпшення дотримання терапії — заохочення постійних змін у поведінці щодо фізичної активності.

Легенева реабілітація хворих на хронічне обструктивне захворювання легень.

Тема 8. Фізична терапія осіб із захворюваннями дихальної системи

Фізична терапія при пневмонії.

Фізична терапія при гострому бронхіті.

Фізична терапія при плевриті.

Легенева реабілітація хворих на рестриктивні захворювання легень. Складання плану реабілітаційних втручань з позиції фізичного терапевта для пацієнта із сухим плевритом.

Фізична терапія та клінічний реабілітаційний менеджмент при бронхіальній астмі: первинна оцінка та прогнозування, постановка цілей, планування та реалізація втручання, оцінка ефективності втручання. Методичні особливості проведення занять.

Фізична терапія та клінічний реабілітаційний менеджмент при коронавірусній хворобі (COVID-19):

- організація надання реабілітаційної допомоги в гострому, післягострому та довготривалому періодах реабілітації;
- реабілітаційне оцінювання;
- фізична терапія у пацієнтів з COVID-19 та реконвалесцентів;
- відносні протипоказання до мобілізації/фізичних навантажень у ВІТ;
- показання для припинення обстеження/втручання

Тематика практичних занять

Номер і назва теми навчальної дисципліни	Номер за порядком і назва теми практичних занять	Кількість годин
		денна форма
Тема 1. Загальні організаційно-методичні основи фізичної терапії при порушенні діяльності серцево-судинної системи	1.Загальне поняття про кардіореабілітацію (КР).	2
	2. Оцінка пацієнта в КР: оцінка порушень на рівні структури та функції за Міжнародною класифікацією функціонування (МКФ).	2
	3. Оцінка пацієнта в кардіореабілітації: оцінка порушень на рівні активності та участі за МКФ.	2
Тема 2. Фізичні тренування у рамках програми кардіореабілітації	4. Призначення фізичних тренувань в рамках КР (1).	2
	5. Призначення фізичних тренувань в рамках КР (2).	2
Тема 3. Фізична	6. Фізична терапія та клінічний	2

терапія при ішемічній хворобі серця, хронічній серцевій недостатності	реабілітаційний менеджмент при гострому інфаркті міокарда (ГІМ).	
	7. Фізична терапія та клінічний реабілітаційний менеджмент при хронічній серцевій недостатності (ХСН).	2
Тема 4. Кардіореабілітація та фізичні тренування для особливих груп пацієнтів	8. Специфічні проблеми в КР та підходи до фізичної терапії та реабілітації особливих груп кардіологічних хворих (1).	2
	9. Специфічні проблеми в КР та підходи до фізичної терапії та реабілітації особливих груп кардіологічних пацієнтів (2):	2
Тема 5. Фізична терапія при вроджених вадах серця	10. Фізична терапія при вроджених вадах серця (ВВС).	2
	11. Модульна контрольна робота: Фізична терапія при порушеннях діяльності серцево-судинної системи.	2
Тема 6. Загальні організаційно-методичні основи фізичної терапії при порушенні діяльності дихальної системи	12. Загальні організаційно-методичні основи фізичної терапії при порушенні діяльності дихальної системи.	2
	13. Оцінка пацієнтів з захворюваннями дихальної системи.	2
	14. Методики втручання у легеневій реабілітації.	2
Тема 7. Фізична терапія при хронічних обструктивних захворюваннях легень.	15. Фізична терапія та клінічний реабілітаційний менеджмент при хронічному обструктивному захворюванню легень (ХОЗЛ).	2
Тема 8. Фізична терапія осіб із захворюваннями дихальної системи	16. Фізична терапія при гострих захворюваннях дихальної системи	2
	17. Фізична терапія при бронхіальній астмі, коронавірусній хворобі (COVID-19).	2
	18. Модульна контрольна робота: Фізична терапія при порушеннях діяльності ДС	2
	Всього годин:	36

Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти

Номер і назва теми навчальної дисципліни	Завдання	Кількість годин
		денна форма
Тема 1. Загальні організаційно-методичні основи фізичної терапії та ерготерапії при порушенні діяльності серцево-судинної системи	Анатомо-фізіологічні особливості серцево-судинної системи. Мале та велике кола кровообігу. Кінцево-діастолічний об'єм, кінцево-систолічний об'єм, систолічний об’єм, серцевий викид, хвилинний об’єм крові, тахікардія, брадикардія, екстрасистолія. Найбільш поширені симптоми серцево-судинних захворювань. Принципи вторинної профілактики захворювань серцево-судинної системи. Практична діяльність, заснована на доказах: ієрархія доказів; сім кроків практичної діяльності, заснованої на доказах. Пошук наукової інформації у форматі PICO.	4
	Роль та місце МКФ у оцінці порушень на рівні структури та функції в фізичній терапії кардіологічних пацієнтів. Характеристика (покази, протипокази, критерії припинення, оцінка результатів) проб із дозованим ФН, які застосовують в КР: кардіопульмональне навантажувальне тестування, велоергометрія,	4

	тредмілергометрія, тест із шестихвилинною ходьбою (6ХТХ). Функціональні класи відповідно до результатів. Розрахунок належних значень (норми) максимальної потужності/навантаження для велоергометрії, дистанції для 6ХТХ. Компоненти первинної оцінки кардіологічних пацієнтів.	
	Роль та місце МКФ у оцінці порушень на рівні активності та участі в фізичній терапії кардіологічних пацієнтів. Аналіз специфічних опитувальників для оцінки якості життя: Seattle Angina Questionnaire, MacNew HD Questionnaire та Myocardial Infarction Dimensional Assessment Scale (MIDAS), Assessment of QUAlity of life in RELation to pacemaker implantation (Aquarel), Minnesota Living with Heart Failure Questionnaire, Kansas City Questionnaire, Chronic Heart Failure Questionnaire, Severe Heart Failure Questionnaire. Аналіз загальної анкети SF-36.	4
Тема 2. Фізичні тренування у рамках програми кардіореабілітації	Потенційні кардіопротекторні ефекти регулярної фізичної активності. Протипоказання (абсолютні) для аеробних тренувань на	4

	витривалість.	
	Цілі та можливості застосування анаеробних тренувань у КР. Підходи до побудови занять, поєднання аеробних та анаеробних тренувань в комплексних програмах. Тренування дихальної мускулатури. Порівняти режими рівномірного навантаження за даними першого та третього джерела лекції. Порівняти режими інтервального навантаження за даними першого та третього джерела лекції. Анаеробні тренування.	4
Тема 3. Клінічний реабілітаційний менеджмент при ішемічній хворобі серця, хронічній серцевій недостатності	Протипоказання для фізичної терапії після ГІМ. Фізіологічні наслідки тривалого постільного режиму. Особливості підбору терапевтичних вправ на стаціонарному етапі лікування для пацієнтів, що перенесли ГІМ. Оцінка сприйняття навантаження. Оцінка типу реакції на навантаження. Особливості підбору терапевтичних вправ на етапі тренувань із фізичним навантаженням. Оцінка сприйняття навантаження.	4

	Оцінка типу реакції на навантаження.	
	Особливості КР хворих на ХСН: ключові методи втручання з доведеною ефективністю. Фракція викиду лівого шлуночка серця.	4
Тема 4. Кардіореабілітація та фізичні тренування для особливих груп пацієнтів	Особливості КР при захворюваннях артерій нижніх кінцівок. Складання плану реабілітаційних втручань для осіб із захворюваннями артерій нижніх кінцівок. Щиколотково-плечовий індекс (ankle-brachial index). Особливості КР при захворюваннях вен нижніх кінцівок.	4
	Особливості КР у пацієнтів з ЦД (призначення та дозування ФН, узгодження прийому ліків та навантажень, протипоказання, діабетична стопа, нефропатія, ангіопатія, нейропатії). Принципи безпечного виконання ФН при ЦД 1-го типу. Принципи безпечного виконання ФН при ЦД 2-го типу. Ознаки гіпо- і гіперглікемії. Вплив ожиріння та похилого віку на підбір фізичних навантажень, терапевтичних вправ для фізичної терапії у рамках КР. Індекс маси тіла.	4
Тема 5. Клінічний реабілітаційний менеджмент при вроджених вадах серця	Особливості гемодинаміки при найбільш поширених ВВС. Сучасні рекомендації з фізичних тренувань осіб із клапанними вадами серця. Складання плану втручання для пацієнта із	4

	вродженою вадою серця.	
	Повторення попереднього матеріалу.	4
Тема 6. Загальні організаційно-методичні основи фізичної терапії та ерготерапії при порушенні діяльності дихальної системи	Обстеження хворих із порушеннями функцій дихальної системи. Анатомо-фізіологічні особливості дихальної системи. Найбільш поширені симптоми захворювань дихальної системи. Принципи вторинної профілактики захворювань дихальної системи	4
	Аналіз опитувальників оцінки якості життя пацієнтів з захворюваннями дихальної системи: Lung Function Questionnaire, COPD self efficacy scale, Asthma quality of_life questionnaire, Chronic Respiratory Questionnaire, St. George's Respiratory Questionnaire (SGRQ), COPD control Questionnaire (CCQ). Спірографія та оцінка її результатів. Навантажувальне тестування в реабілітації пульмонологічних пацієнтів . Роль та місце МКФ у оцінці порушень на рівні структури та функції, активності та участі в фізичній терапії пульмонологічних пацієнтів. Коди МКФ на рівні структури та функції, активності та участі притаманні пульмонологічним пацієнтам.	4
	Використання терапевтичних вправ, мануальних втручань, постурального дренажу,	4

	положень для покращення вентиляції легень при порушенні діяльності дихальної системи. Дихальні вправи та методики дихальної гімнастики, респіраторної фізичної терапії.	
Тема 7. Клінічний реабілітаційний менеджмент при хронічних обструктивних захворюваннях легень.	Легенева реабілітація хворих на хронічне обструктивне захворювання легень	4
Тема 8. Клінічний реабілітаційний менеджмент осіб із конкретними захворюваннями дихальної системи	Легенева реабілітація хворих на рестриктивні захворювання легень. Складання плану реабілітаційних втручань з позиції фізичного терапевта для пацієнта із сухим плевритом.	4
	Фізична терапія та клінічний реабілітаційний менеджмент при бронхіальній астмі: первинна оцінка та прогнозування, постановка цілей, планування та реалізація втручання, оцінка ефективності втручання. Методичні особливості проведення занять. Опрацювання Протоколу надання реабілітаційної допомоги пацієнтам з коронавірусною хворобою (COVID-19) та реконвалесцентам. Опрацювання інформаційного буклету «Підтримка для самостійної реабілітації після пов’язаних з COVID-19 захворювань».	4
	Повторення попереднього матеріалу.	4
	Всього годин:	72

Очікувані результати навчання з навчальної дисципліни: реалізація індивідуальних програм фізичної терапії, або компонентів індивідуального реабілітаційного плану, що стосуються фізичної терапії, з метою покращення стану здоров'я осіб з захворюваннями серцево-судинної та дихальної систем різних вікових груп, методів обстеження і контролю

знанням: етіології захворювань серцево-судинної та дихальної систем, патогенезу захворювань серцево-судинної та дихальної систем, клінічних форм та ознак захворювань серцево-судинної та дихальної систем, сучасних підходів до профілактики та фізичної терапії.

умінням: аналізувати і застосовувати сучасні науково-доказові дані для виконання професійних завдань; описувати обмеження функціонування пацієнта/клієнта за МКФ та визначати реабілітаційні інтервенції; застосовувати компоненти обстеження та контролю у фізичній терапії; використовувати методи й інструменти оцінки порушених функцій організму, активності та участі; оцінювати отриману інформацію; реалізовувати індивідуальну програму фізичної терапії, або компоненти індивідуального реабілітаційного плану, які стосуються фізичної терапії, умінням здійснювати заходи фізичної терапії для корекції порушень структури/функцій та асоційованих з ними обмежень активності та участі; провадити безпечну та пацієнтоцентричну практичну діяльність згідно нормативно-правових вимог та норм професійної етики; безпечно та ефективно використовувати обладнання для контролю та проведення реабілітаційних заходів; вербально і невербально спілкуватися з особами та групами співрозмовників; проводити інструктаж та навчання пацієнтів/клієнтів, членів їх родин; оцінювати результати виконання заходів фізичної терапії, використовуючи відповідний інструментарій; надавати рекомендації з первинної та вторинної профілактики захворювань серцево-судинної та дихальної систем.

Перелік результатів навчання, яких досягають під час вивчення навчальної дисципліни відповідно до освітньо-професійної програми «Фізична терапія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю І7 Терапія та реабілітація, спеціалізація І7.1 «Фізична терапія»

Шифр	Результати навчання
РН	РН 09. Аналізувати і застосовувати сучасні науково-доказові дані для виконання професійних завдань. РН 10. Визначати симптоми та синдроми (Додаток 1); описувати обмеження функціонування пацієнта/клієнта за Класифікатором функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я НК 030:2022 та визначати реабілітаційні інтервенції за Класифікатором медичних інтервенцій НК 026:2021. РН 11. Застосовувати компоненти обстеження та контролю у фізичній терапії; використовувати методи й інструменти визначення та вимірювання структурних змін та порушених функцій організму, активності та участі (Додаток 1); оцінювати

	отриману інформацію. РН 12. Реалізовувати індивідуальну програму фізичної терапії, або компоненти індивідуального реабілітаційного плану, які стосуються фізичної терапії під супервізією фізичного терапевта, уміти здійснювати заходи фізичної терапії для корекції порушень структури/функцій та асоційованих з ними обмежень активності та участі (Додаток 2). РН 13. Провадити пацієнтоцентричну практичну діяльність за узгодженням із пацієнтом/клієнтом, його родиною/опікунами, членами мультидисциплінарної команди згідно нормативно-правових вимог та норм професійної етики. РН 14. Провадити безпечну для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця професійну діяльність. РН 15. Безпечно та ефективно використовувати обладнання для проведення реабілітаційних заходів, контролю основних життєвих показників пацієнта, допоміжні засоби реабілітації. РН 16. Вербально і невербально спілкуватися з особами та групами співрозмовників, різними за віком, рівнем освіти, соціальною і професійною приналежністю, психологічними та когнітивними якостями тощо, зокрема у мультидисциплінарній команді. РН 17. Проводити інструктаж та навчання пацієнтів/клієнтів, членів їх родин, опікунів. РН 18. Оцінювати результати виконання заходів фізичної терапії, використовуючи відповідний інструментарій (згідно Додатку 2), та за потреби, модифіковувати поточну діяльність.

Порядок оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни:

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни формується з урахуванням результатів поточного контролю та екзамену.

Протягом семестру здобувач вищої освіти може отримати максимальну кількість балів – 100 як суму балів за результатами поточного контролю на лекційних, практичних заняттях, за виконання зазначених програмою індивідуальних завдань та робіт, або в установленому порядку з тем, заняття з яких було пропущене здобувачем вищої освіти. Використовуються такі засоби оцінювання під час заняття та розподіл балів, які може отримати здобувач за тему:

Засоби оцінювання результатів навчання та розподіл балів з дисципліни:

Номер і назва теми практичних занять	Засоби оцінювання під час заняття	Кількість балів за види робіт та загальна кількість

		балів за тему заняття
1.Загальне поняття про кардіореабілітацію (КР).	Опитування	4
2. Оцінка пацієнта в КР: оцінка порушень на рівні структури та функції за Міжнародною класифікацією функціонування (МКФ).	Виконання практичних завдань	4
3. Оцінка пацієнта в кардіореабілітації: оцінка порушень на рівні активності та участі за МКФ.	Виконання практичних завдань	4
4. Призначення фізичних тренувань в рамках КР (1).	Виконання практичних завдань	4
5. Призначення фізичних тренувань в рамках КР (2).	Виконання практичних завдань	4
6. Фізична терапія та клінічний реабілітаційний менеджмент при гострому інфаркті міокарда (ГІМ).	Опитування	4
7. Фізична терапія та клінічний реабілітаційний менеджмент при хронічній серцевій недостатності (ХСН).	Виконання практичних завдань	4
8. Специфічні проблеми в КР та підходи до фізичної терапії та реабілітації особливих груп кардіологічних хворих (1).	Опитування	4
9. Специфічні проблеми в КР та підходи до фізичної терапії та реабілітації особливих груп кардіологічних пацієнтів (2):	Виконання практичних завдань	4
10. Фізична терапія при вроджених вадах серця (ВВС).	Опитування	4
11. Модульна контрольна робота: Фізична терапія при порушеннях діяльності серцево-судинної системи.	Модульна контрольна робота: Фізична терапія при порушеннях	5

	діяльності серцево-судинної системи	
12. Загальні організаційно-методичні основи фізичної терапії при порушенні діяльності дихальної системи.	Опитування	4
13. Оцінка пацієнтів з захворюваннями дихальної системи.	Виконання практичних завдань	4
14. Методики втручання у легеневій реабілітації.	Опитування	4
15. Фізична терапія та клінічний реабілітаційний менеджмент при хронічному обструктивному захворюванню легень (ХОЗЛ).	Опитування	4
16. Фізична терапія при гострих захворюваннях дихальної системи	Виконання практичних завдань	4
17. Фізична терапія при бронхіальній астмі, коронавірусній хворобі (COVID-19).	Виконання практичних завдань	5
18. Модульна контрольна робота: Фізична терапія при порушеннях діяльності ДС	Модульна контрольна робота: Фізична терапія при порушеннях діяльності ДС	5
Всього за практичні заняття		75
Екзамен		25
Всього балів		100

Перед початком заняття науково-педагогічний працівник відповідно до силабусу навчальної дисципліни ознайомлює здобувачів вищої освіти із засобами поточного контролю, які будуть застосовуватись, і кількістю балів, які вони можуть отримати. Під час завершення кожного заняття кожному присутньому здобувачу вищої освіти оголошується кількість отриманих ним балів.

Здобувач вищої освіти, який протягом семестру отримав менше 35 балів, до семестрового контролю не допускається, і може в установленому порядку пройти повторне вивчення навчальної дисципліни.

Залік проводиться у порядку, визначеним Положенням про організацію освітнього процесу в Національному університеті фізичного виховання та спорту України (нова редакція).

Рекомендовані основні та додаткові інформаційні ресурси:

Основні:

1. 2017 ESC Guidelines for the management of acute myocardial infarction in patients presenting with ST-segment elevation: The Task Force for the management of acute myocardial infarction in patients presenting with ST-segment elevation of the European Society of Cardiology (ESC). European Heart Journal, Volume 39, Issue 2, 07 January 2018, Pages 119–177, https://doi.org/10.1093/eurheartj/ehx393

2. 2017 ESC Guidelines on the Diagnosis and Treatment of Peripheral Arterial Diseases, in collaboration with the European Society for Vascular Surgery (ESVS): Document covering atherosclerotic disease of extracranial carotid and vertebral, mesenteric, renal, upper and lower extremity arteries. Endorsed by: the European Stroke Organization (ESO). The Task Force for the Diagnosis and Treatment of Peripheral Arterial Diseases of the European Society of Cardiology (ESC) and of the European Society for Vascular Surgery (ESVS) . European Heart Journal, Volume 39, Issue 9, 01 March 2018, Pages 763–816, https://doi.org/10.1093/eurheartj/ehx095

3. 2017 ESC Guidelines on the Diagnosis and Treatment of Peripheral Arterial Diseases, in collaboration with the European Society for Vascular Surgery (ESVS) .

4. 2018 ESC/ESH Guidelines for the management of arterial hypertension

5. 2019 ESC Guidelines on diabetes, pre-diabetes, and cardiovascular diseases developed in collaboration with the EASD

6. 2021 ESC Guidelines for the diagnosis and treatment of acute and chronic heart failure: Developed by the Task Force for the diagnosis and treatment of acute and chronic heart failure of the European Society of Cardiology (ESC) With the special contribution of the Heart Failure Association (HFA) of the ESC. European Heart Journal, Volume 42, Issue 36, 21 September 2021, Pages 3599–3726, https://doi.org/10.1093/eurheartj/ehab368

7. 2021 ESC Guidelines on cardiovascular disease prevention in clinical practice. European Heart Journal (2021) 42, 3227-3337doi:10.1093/eurheartj/ehab484.

8. Anderson, L., Thompson, D.R., Oldridge, N., Zwisler, A.D., Rees, K., Martin, N., & Taylor, R.S. (2016). Exercise-based cardiac rehabilitation for coronary heart disease. Cochrane Database Syst Rev, 1, CD001800. doi: 10.1002/14651858.CD001800.pub3.

9. Anderson, L., Thompson, D.R., Oldridge, N., Zwisler, A.D., Rees, K., Martin, N., & Taylor, R.S. (2016). Exercise-based cardiac rehabilitation for coronary heart disease. Cochrane Database Syst Rev, 1, CD001800. doi: 10.1002/14651858.CD001800.pub3.

10. Baumgartner H. ESC Guidelines for the management of grown-up congenital heart disease / H. Baumgartner, P. Bonhoeffer, N. M. S. De Groot [et al.] // European Heart Journal. – 2010. - № 31. – P. 2915–2957.

11. Borg G. A. V. Psycho-physical bases of perceived exertion / G. A. V. Borg // Med. Sci Sports Exerc. – 1982. – Vol. 14. – P. 377–381.

12. Bott, J., Blumenthal, S., Buxton, M., Ellum, S., Falconer, C., Garrod, R., ... & White, J. (2009). Guidelines for the physiotherapy management of the adult, medical, spontaneously breathing patient. Thorax, 64(Suppl 1), i1-i52.

13. British Thoracic Society guideline on pulmonary rehabilitation in adults. 2013. http://dx.doi.org/10.1136/thoraxjnl-2013-203808

14. ELEANOR MAIN, LINDA DENEHY. Cardiorespiratory Physiotherapy. ADULTS AND PAEDIATRICS. 2016 Elsevier Ltd.

15. Eleanor Main, Linda Denety. Cardiorespiratory Physiotherapy. Adults and Pediatrics..

16. Exercise training in heart failure: from theory to practice. A consensus document of the Heart Failure Association and the European Association for Cardiovascular Prevention and Rehabilitation

17. Garvey, C., Bayles, M. P., Hamm, L. F., Hill, K., Holland, A., Limberg, T. M., & Spruit, M. A. (2016). Pulmonary rehabilitation exercise prescription in chronic obstructive pulmonary disease: review of selected guidelines. Journal of cardiopulmonary rehabilitation and prevention, 36(2), 75-83.

18. Gerhard-Herman MD, Gornik HL, Barrett C, Barshes NR, Corriere MA, Drachman DE, Fleisher LA, Fowkes FG, Hamburg NM, Kinlay S, Lookstein R, Misra S, Mureebe L, Olin JW, Patel RA, Regensteiner JG, Schanzer A, Shishehbor MH, Stewart KJ, Treat-Jacobson D, Walsh ME. 2016 AHA/ACC guideline on the management of patients with lower extremity peripheral artery disease: executive summary: a report of the American College of Cardiology/American Heart Association Task Force on Clinical Practice Guidelines [published correction appears in Circulation. 2017;135:e790.

19. GLOBAL STRATEGY FOR THE DIAGNOSIS, MANAGEMENT, AND PREVENTION OF CHRONIC OBSTRUCTIVE PULMONARY DISEASE 2020 REPORT (https://goldcopd.org/wp-content/uploads/2019/12/GOLD-2020-FINAL-ver1.2-03Dec19_WMV.pdf)

20. https://www.escardio.org/

21. https://www.heart.org/

22. Josef Niebauer. Cardiac Rehabilitation Manual.

23. Langer, D., Hendriks, E. J. M., Burtin, C., Probst, V., Van der Schans, C. P., Paterson, W. J., ... & Gosselink, R. (2009). A clinical practice guideline for physiotherapists treating patients with chronic obstructive pulmonary disease based on a systematic review of available evidence. Clinical Rehabilitation, 23(5), 445-462.

24. Mazari, F. A. K., Gulati, S., Rahman, M. N. A., Lee, H. L. D., Mehta, T. A., McCollum, P. T., & Chetter, I. C. (2010). Early outcomes from a randomized, controlled trial of supervised exercise, angioplasty, and combined therapy in intermittent claudication. Annals of vascular surgery, 24(1), 69-79.

25. Nici L, Donner C, Wouters E et al. American Thoracic Society/European Respiratory Society statement on pulmonary rehabilitation. Am J Respir Crit Care Med 2006; 173: 1390–413.

26. Piepoli, M.F., Hoes, A.W., Agewall, S., Albus, C., Brotons, C. ... Binno, S. (2016). European guidelines on cardiovascular disease prevention in clinical practice. EurHeart J, 37 (29), 2315-2381

27. Postolache, P., & Cojocaru, D. C. (2013). Pulmonary rehabilitation–from guidelines to practice. Rev Med Chir Soc Med Nat Iasi, 117(2), 380-387.

28. Promotion of Physical Activity for Children and Adults With Congenital Heart Disease : A Scientific Statement From the American Heart Association / [P. E. Longmuir, J. A. Brothers, Sarah D. de Ferranti et al.]. – Dallas: Circulation. American Heart Association. – 2013. – 13 p.

29. Respiratory Failure - Physiopedia (physio-pedia.com) https://www.physio-pedia.com/Respiratory_Failure#:~:text=Type%20II%20respiratory%20failure%20involves%20low%20oxygen%2C%20with,common%20cause%20is%20chronic%20obstructive%20pulmonary%20disease%20%28COPD%29.

30. Respiratory Physiotherapy Techniques for ICU Patients - Physiopedia (physio-pedia.com) https://www.physio-pedia.com/Respiratory_Physiotherapy_Techniques_for_ICU_Patients?utm_source=physiopedia&utm_medium=related_articles&utm_campaign=ongoing_internal

31. Ries, A. L., Bauldoff, G. S., Carlin, B. W., Casaburi, R., Emery, C. F., Mahler, D. A., ... & Herrerias, C. (2007). Pulmonary rehabilitation: joint ACCP/AACVPR evidence-based clinical practice guidelines. Chest, 131(5), 4S-42S.

32. Rochester, Carolyn L., et al. "An official American Thoracic Society/European Respiratory Society policy statement: enhancing implementation, use, and delivery of pulmonary rehabilitation." American journal of respiratory and critical care medicine 192.11 (2015): 1373-1386.

33. Rochester, Carolyn L., et al. "An official American Thoracic Society/European Respiratory Society policy statement: enhancing implementation, use, and delivery of pulmonary rehabilitation." American journal of respiratory and critical care medicine 192.11 (2015): 1373-1386.

34. Schickendantz S. Sport and Physical Activity in Children with Congenital Heart Disease / S. Schickendantz, E. Sticker, S. Dordel [et al.] // Medisine Dtsch Arztebl. – 2007. - № 104(9). – P. 563–569.

35. Spruit MA , Singh SJ , Garvey C , et al. An official American Thoracic Society/European Respiratory Society statement: key concepts and advances in pulmonary rehabilitation . Am J Respir Crit Care Med. 2013; 188 (8): e13-e64

36. Subin Solomen, Pravin Aaron. Techniques in Cardiopulmonary Physiotherapy. Peepee publishers and distributors. 2018.

37. Takken T. Recommendations for physical activity, recreation sport, and exercise training in paediatric patients with congenital heart disease: a report from the Exercise, Basic & Translational Research Section of the European Association of Cardiovascular Prevention and Rehabilitation, the European Congenital Heart and Lung Exercise Group, and the Association for European Paediatric Cardiology / T. Takken, A. Giardini, T. Reybrouck [et al.] // European Journal of Preventive Cardiolog. – 2012. - № 19(5). – P. 1034–1065.

38. Treat-Jacobson, D., McDermott, M. M., Bronas, U. G., Campia, U., Collins, T. C., Criqui, M. H., ... & American Heart Association Council on Peripheral Vascular Disease; Council on Quality of Care and Outcomes Research; and Council on Cardiovascular and Stroke Nursing. (2019). Optimal exercise programs for patients with peripheral artery disease: a scientific statement from the American Heart Association. Circulation, 139(4), e10-e33.

39. World Federation of Occupational Therapists (WFOT) http://www.wfot.org

40. Григус І. М. Фізична реабілітація в пульмонології : навчальний посібник. – Вид. 2-ге, виправлене. – Рівне : НУВГП, 2018. – 258 с.

41. Григус І. М., Брега Л. Б. Фізична терапія в кардіології: навчальний посібник. – Рівне : НУВГП, 2018. 268 с.

42. Григус І. М., Брега Л. Б. Фізична терапія в кардіології: навчальний посібник. – Рівне : НУВГП, 2018. 268 с.

43. Жаров О.Й., Куць В.О., Тхор Н.В. Навантажувальні проби в кардіології. Навчальний посібник.

44. Лавринюк В.Є. Фізична терапія при порушенні діяльності серцево-судинної та дихальної систем: навчально-методичний посібник. Луцьк, 2024. 214 с.

45. Лазарєва О. Б. Фізична активність і вроджені вади серця / О. Б. Лазарєва, В. В. Вітомський / Молодіжний науковий вісник. – 2014. - № 14. – с.79-85.

46. Методи обстеження в фізичній терапії, ерготерапії [Електронний ресурс] : навчальний посібник для здобувачів ступеня бакалавра за освітньою програмою «Фізична терапія, ерготерапія» спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: Цанько І. І., Антонова-Рафі Ю. В., Куріло С. М., Данько Д. І. – Електронні текстові дані (1 файл: 2,19 Мбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. – 162 с.

47. Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я: МКФ.

48. Протокол надання реабілітаційної допомоги пацієнтам з коронавірусною хворобою (covid-19) та реконвалесцентам. ЗАТВЕРДЖЕНО Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 20.04.2021 No 771.

49. Савченко, Валентин Михайлович and Харченко, Галина Дмитрівна and Керестей, Вадим Володимирович and Буряк, Ольга Юріївна and Погребняк, Юлія Миколаївна (2023) *Методологічні особливості оцінювання доменів міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я, що використовуються у фізичній терапії, ерготерапії* Rehabilitation & Recreation (14). pp. 98-112. ISSN 2522-1795.

50. Сиволап В. Д.Основні принципи доказової медицини : навчальний посібник для здобувачів ступеня доктора філософії за третім освітньо-науковим рівнем в галузі знань 22 "Охорона здоров'я" спеціальності 222 "Медицина" навчальна дисципліна "Сучасна кардіологія" / В. Д. Сиволап,С. М. Кисельов, Д. А. Лашкул. Запоріжжя: ЗДМУ, 2020. 208 с.

51. Фізична реабілітація хворих в кардіохірургії (інформаційний лист). Київ, 2013. 20 с.

52. Фізична терапія при захворюваннях серцево-судинної та дихальної систем. Клінічна практика: організація, проходження та захист звіту. Навчальний посібник [Електронний ресурс] : навчальний посібник для здобувачів ступеня бакалавра за освітньою програмою «Фізична терапія, ерготерапія» спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: Худецький І. Ю., Антонова-Рафі Ю. В., Мельник Г. В. – Електронні текстові дані (1 файл: 1,13 Мбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. – 136 с.

53. Чаплінський Р. Б., Жигульова Е. О., Зданюк В. В. Фізична реабілітація при серцево-судинних захворюваннях: навчально-методичний посібник 2-е вид., перероб. та доопр. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2025. 299 с.

Додаткові:

1. Фізична терапія при захворюваннях внутрішніх органів : навчальний посібник для студентів 4 курсу медичного факультету з навчальної дисципліни «Основи фізичної терапії та ерготерапії», спеціальності 227 - Фізична терапія, ерготерапія / уклад. : Д. І. Дац, С. М. Канигіна, О. О. Черепок, Н. Г. Волох. – Запоріжжя : ЗДМУ, 2023. 196 с.

2. Реабілітаційне обстеження в практиці фізичного терапевта : навч. посіб. / І. Григус. – Одеса : Олді+, 2023. – 176 с.

3. Практичні навички фізичного терапевта: дидактичні матеріали / [Бакалюк Т., Барабаш С., Бондарчук В. та ін.]. – Київ, 2022. – 164 с.

4. Фізична терапія, ерготерапія в клініці внутрішніх хвороб : метод. вказ. до проведення практичного заняття магістрів 1-го курсу IV мед. фак-ту / упоряд. А. Г. Істомін, О. В. Луценко, О. В. Резуненко та ін. – Харків : ХНМУ, 2020. – 40 с.

5. Цукровий діабет https://empendium.com/ua/chapter/B27.II.13.1.

6. Методичні рекомендації - Інститут кардіології, клінічної та регенеративної медицини імені академіка М.Д. Стражеска (strazhesko.org.ua) https://strazhesko.org.ua/metodichni-rekomendatsiyi/